

обговорювати питання про призначення покарання, не пов'язаного з позбавленням волі. У разі обрання покарання у виді позбавлення волі це рішення повинно бути вмотивовано у вирокі».

Отже, найактуальнішим завданням на сучасному етапі є удосконалювання каральної практики в напрямку скорочення рівня позбавлення волі і відповідно збільшення долі покарань без позбавлення волі. Необхідність розробки цього питання потребує подальших розвідок у даному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дементьев С.И. Построение уголовно-правовых санкций в виде лишения свободы. – Ростов-на-Дону: Ростов. ун-т, 1986.
2. Козаченко И.Я. Санкции за преступления против жизни и здоровья: обусловленность, структура, функции, виды. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1987.
3. Остапец С.Л. Государство становится гуманнее // Юрид. практика. – 2001. – № 16.
4. Уголовный кодекс ФРГ. – М.: Изд-во «Зерцало», 2000.
5. Костанов Ю.А. Краткие сроки лишения свободы и их эффективность: Автореф. дисс... канд. юрид. наук. – М., 1979. – 23 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу

України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника і М.І. Хавронюка. – К.: Каннон, А.С.К., 2001. – 1104 с.

7. Козлов А.П. Система санкций в уголовном праве. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1991.

8. Вартилицька І.А. Виправні роботи без позбавлення волі в Україні: теоретичні аспекти та практика застосування на сучасному етапі: Дис... канд. юрид. наук. – К., 1997.

9. Кузнецова Н.Ф., Беляев С.С. Уголовный кодекс Швеции: Основные черты // Вестник МГУ. Сер.11: Право. – 2000. – № 5.

10. Уголовный кодекс Швеции / Науч. ред. Н.Ф. Кузнецова, С.С. Беляев. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 320 с.

11. Уголовный кодекс Дании / Науч. ред. С.С. Беляев. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 230 с.

12. Уголовное законодательство Норвегии / Науч. ред. Ю.В. Голик. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. – 357 с.

13. Уголовный кодекс Франции / Науч. ред. Л.В. Головкин, Н.Е. Крылова. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 650 с.

14. Осипов П.П. Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций: Аксиологический аспект. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1976.

Надійшла до редколегії 06.07.2004

ФИЛЕЙ Ю.В. ПРИМЕНЕНИЯ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ В САНКЦИЯХ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРОТИВ СОБСТВЕННОСТИ

Рассмотрена эффективность наказания в виде лишения свободы за преступления против собственности.

FILEJ JU.V. APPLICATIONS OF PUNISHMENT AS IMPRISONMENT IN SANCTIONS FOR CRIMES AGAINST THE PROPERTY

Efficiency of punishment as imprisonment for crimes against the property is considered.

В.П. ЯЦЕНКО

Національний університет внутрішніх справ

УДК 351.941-057.36

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ОСКАРЖЕННЯ ДО ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Вивчаються розходження між загальним і спеціальним порядком оскарження, а також механізм їхнього розгляду, зокрема, щодо подальшої долі речей, вилучених під час затримки або особистого огляду при припиненні справи про адміністративне правопорушення.

Одним із видів звернень, який виділяється Законом України «Про звернення громадян», є скарга. Під нею розуміють звернення з вимогою про відновлення поруше-

них прав та захисті законних інтересів громадян, порушеними діями (бездіяльністю), рішенням державних органів, органів місцевого самоуправління, підприємств, установ,

організацій, об'єднань громадян, посадових осіб [1]. Цінність права на оскарження, як суб'єктивного права громадян, полягає в тому, що воно забезпечує кожному громадянину використання соціального блага і дозволяє задовольнити відповідні інтереси. В той же час право на оскарження виступає важливим засобом соціального контролю, який складає один із проявів участі громадян в державному управлінні.

Відомі науковці, серед яких можна виділити Д.Н. Бахраха, В.І. Ремнева, Н.Г. Саліщеву, А.А. Жданова, Н.Ю. Хаманеву, А.Ф. Лісницьку присвятили свої роботи дослідженню різноманітних аспектів реалізації права громадян на подання скарги. Але сьогодні додаткового дослідження потребують питання, пов'язані із виявленням способів реалізації кожного конкретного виду звернення. Тому фактично проблема дослідження процесу реалізації права на оскарження пов'язана з вивченням його механізму.

В теорії адміністративного права розрізняють два види оскарження – адміністративний та судовий. В свою чергу, адміністративний вид оскарження за правовою ознакою поділяється на “загальний” та “спеціальний” [2, с.145]. Право на загальну скаргу є абсолютним, необмеженим і невід'ємним правом людини на протязі всього її життя. Тобто, це право використовується громадянином так, як він його вбачає, воно не може бути обмежене підзаконними актами, діями державних чи громадських організацій та їх посадовими особами. Загальна скарга зачіпає проблеми ігнорування питань громадян з боку відповідних органів і посадових осіб. Реалізація права на спеціальну скаргу можлива лише при наявності спеціальних норм права.

В основу розмежування цих двох видів покладені розбіжності в предметі оскарження, в суб'єктах, що мають право на подання скарги та в суб'єктах, які її розглядають. Крім того, існують певні відмінності у формі подачі, у строках подачі і строках розгляду скарг та юридичних наслідках. Необхідність подібного розмежування полягає в потребі чіткого визначення прав, свобод та законних інтересів людини на захист яких вона направлена.

Серед суттєвих відмінностей доцільно виділити наступні:

- спеціальна скарга подається лише особою, яка притягується до відповідальності, потерпілим чи від імені захисника, а загальна скарга – будь-яким громадянином;
- існують різні строки подачі скарги: для спеціальної – 10 днів з моменту прийняття рішення, для загальної – один рік з моменту прийняття рішення, але не пізніше одного місяця з моменту ознайомлення з прийнятим рішенням;
- юридичним наслідком подачі спеціальної скарги є призупинення виконання прийнятого рішення про накладення адміністративного стягнення, загальна скарга не тягне за собою подібних наслідків;
- різний порядок подачі скарг. Спеціальна скарга має бути подана в орган, що виніс постанову і який зобов'язаний на протязі трьох днів направити її разом з матеріалами справи за підвідомчістю. Загальна скарга може бути направлена одному або декільком адресатам;
- неоднакові строки розгляду скарг. Спеціальна скарга розглядається на протязі десяти днів, строки розгляду загальної скарги значно більші;

Враховуючи перелічені відмінності необхідно зазна-

чити, що предмет спеціального виду оскарження значно вужчий, ніж загального та має за мету більш кваліфіковано і у зжаті строки розглянути справу, а це означає посилення захисту прав громадян.

Процес реалізації права на оскарження в адміністративному порядку до органів внутрішніх справ, як і всякий процес, має свою структуру і відповідну організацію. Загалом, виділяють чотири стадії, в яких спрацьовують різноманітні засоби. Однак існують різні підходи щодо поділу стадій за скаргами. Так, Д.Н. Бахрах розрізняє: стадію попередньої обробки; перевірку скарги; прийняття рішення за скаргою; виконання прийнятого рішення [2, с.152].

Дещо інакше підходять до цього питання О.М. Бандурка та М.М. Тищенко, вирізняючи такі стадії: порушення провадження за скаргою; розгляд скарги по суті та прийняття по ній рішення; оскарження чи опротестування прийнятого рішення за скаргою; виконання рішення за скаргою [3, с.121]. Вбачається, що остання класифікація стадій провадження за скаргами громадян є більш повною та лаконічною.

Початковою і досить складною є стадія порушення провадження за скаргою. Вона складається з декількох етапів, серед яких можна виділити: реєстрацію скарги, вирішення питання про підвідомчість та перевірку скарги. Останній етап є найвідповідальнішим, оскільки всебічність та повнота, з якою буде його проведено, сприяють прийняттю об'єктивного рішення у справі. Крім того, перевірка скарги зазвичай потребує багато часу. Це пояснюється відсутністю додаткових матеріалів, що необхідні для вирішення справи.

Наступна стадія провадження - розгляд скарги по суті та прийняття по ній рішення. Саме на ній відбувається вивчення та аналіз зібраних матеріалів і прийняття на підставі цього мотивованого рішення. В результаті розгляду може бути прийняте рішення про повне або часткове задоволення скарги чи відмова у задоволенні скарги. Проблема якості рішень, що приймаються у справі, знаходиться в центрі уваги правової теорії та практики і, в першу чергу, це стосується дотримання встановлених строків розгляду. Законодавець покладає всю відповідальність за прийняття рішення на посадову особу відповідного органу, яка наділена правом розгляду звернень. Однак, якщо винесене рішення за скаргою не задовольняє громадянина, він може його оскаржити.

У тих випадках, коли скарга задовольняється повністю або частково, заключною стадією провадження виступає виконання рішення. Інакше кажучи, мова йде про відновлення порушеного права. На стадії виконання рішення виділяють декілька видів процесуальних строків: 1) час набрання законної сили прийнятого рішення; 2) строк фактичного виконання рішення; 3) момент закінчення всього провадження за скаргою [4, с.61]. Зазначені строки пов'язані між собою, але мають різне юридичне значення. Особливе значення має з'ясування питання про момент набрання рішенням законної сили, а точніше про момент виникнення юридичних наслідків, на які направлено рішення. У вітчизняному законодавстві відсутня норма, що встановлювала б строк набрання рішенням за скаргою законної сили. Вважається, що це відбувається з моменту доведення рішення до відома особи, яка подала скаргу. Однак, на нашу думку, у цьому випадку мова йде скоріше про момент визнання рішення прийнятим, а не про на-

брання ним законної сили. Крім того, сьогодні не встановлені строки виконання прийнятого рішення та моменту закінчення всього провадження за скаргою. Діюче законодавство включає в строк розгляду скарги і час, який потрібно затратити на виконання рішення. Але на практиці досить часто виконання прийнятого рішення затягується. В результаті виникає ситуація, коли рішення прийняте, відповідь відіслана, а права громадянина не відновлені. Тому виникає необхідність у врегулюванні зазначених строків.

Заслугує на увагу і спеціальний порядок оскарження. Так, предметом спеціальної скарги може виступати постанова в справі про адміністративне правопорушення (ст.287 КпАП) та заходи, які забезпечують провадження у справі про адміністративне правопорушення (ст.267 КпАП).

Органи внутрішніх справ за своїм статусом входять до системи органів державного управління і в цій ролі є носієм владних управлінських повноважень та організуючих начал як щодо власних сил та засобів, так і до системи управління зовнішнім середовищем. Відповідно до чинного законодавства посадові особи ОВС спеціально уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення, примусово вилучати речі та документи при скоєнні адміністративного проступку, а також вести провадження в справах про адміністративні проступки, які віднесені до їхнього відомства. У разі незгоди з підставами та порядком затримання, порядком огляду або з винесеною постановою по справі про адміністративне правопорушення особа має право на подачу скарги.

Посадова особа органів внутрішніх справ, розглянувши скаргу, може прийняти одне з наступних рішень: 1) залишити постанову без зміни, а скаргу без задоволення; 2) скасовувати постанову і надсилає справу на новий розгляд; 3) скасувати постанову і закрити справу; 4) змінити захід стягнення в межах, передбачених нормативним актом про відповідальність за адміністративне правопорушення, з тим, однак, щоб стягнення не було посилено [5].

Особливу цікавість викликає рішення про скасування постанови та закриття справи. Ситуація дещо спрощується, якщо в справі немає вилучених речей. В цьому випадку провадження закінчується винесенням у встановлений законодавцем строк відповідної постанови. Однак, якщо під час затримання, особистого огляду чи огляду речей було примусово вилучені певні речі чи документи, то ситуація значно ускладнюється.

У більшості випадків питання про повернення вилучених речей та документів після закриття справи залиша-

ється відкритим і стає головним боєм для їх власника. На жаль, визначаючи у постанові про закриття справи подальшу долю речей (ст.296 КпАП), не вказуються строки їх повернення, виконавець та як саме оформляється акт передачі. В результаті, на практиці особа змушена розшукувати посадову особу та свої речі. Іноді власнику доводиться приходити декілька разів, оскільки посадова особа, у якій знаходяться речі, перебуває у відрадженому, відпустці, на лікарняному чи на чергуванні.

Держава, наділяючи посадових осіб органів внутрішніх справ правом вилучати речові докази, в той же час не зобов'язує відповідних посадових осіб повертати ці речі. Неприпустимим є той факт, що після виправдання особа вимушена і далі продовжувати відстоювати свої законні права. Тому виникає необхідність в закріпленні на законодавчому рівні норми, яка зобов'язувала би орган, посадові особи якого притягували чи притягли особу до адміністративної відповідальності, у випадку її виправдання, принести їй не лише офіційне вибачення, але й взяти на себе обов'язок по поверненню вилучених речей. В подібних випадках вилучені речі та документи, на нашу думку, доцільно повернути на протязі трьох днів з моменту прийняття рішення про закриття справи разом із врученням особі відповідної постанови. Повернення вилученої речі має здійснювати посадова особа, яка прийняла рішення про закриття справи.

Аналогічний порядок повернення власникам вилучених речей може застосовуватись і у випадках, коли особа притягається до адміністративної відповідальності, але питання про застосування конфіскації чи оплатного вилучення предмета не порушується.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про звернення громадян" від 2.10.1996 р., № 393/96-ВР // ВВР України. -1996. -№ 47. -Ст.256.
2. Бахрах Д.Н. Административное право России: Учебник. -М.: Изд-во «НОРМА», 2001. -640 с.
3. Бандурка А.М., Тищенко Н.М. Административный процесс. -К.: Литера, 2001. -333 с.
4. Хаманева Н.Ю. Защита прав граждан в сфере исполнительной власти. -М., 1997. -216 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // ВВР УРСР. -1984. -Додаток до № 51. -Ст.1122 (з наступними змінами та доповненнями).

Надійшла до редколегії 11.03.2004

ЯЦЕНКО В.П. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВА ГРАЖДАН НА ОБЖАЛОВАНИЕ В ОРГАНЫ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Изучаются расхождения между общим и специальным порядком обжалования, а также механизм их рассмотрения, в частности, относительно дальнейшей судьбы вещей, изъятых во время задержки или личного обзора при прекращении дела об административном правонарушении.

YATSENKO V.P. SOME ASPECTS OF REALIZATION OF THE RIGHT TO ORGANS OF INTERNAL AFFAIRS

Divergences between the general and special order of the appeal, and also the mechanism of their consideration, in particular, concerning the further destiny of the things withdrawn during a delay or the personal review at the termination of an affair about an administrative offence are studied.